

KÜLTÜR SANAT

YT: Yayın Tarihi: 13.12.2025 00:00 13 Aralık 2025 00:00

~ SG: Son Güncelleme: 15.12.2025 15:26 15 Aralık 2025 15:26

Okuma Okuma: 6 dakika

ELEŞTİRİYE ÖVGÜ - IV

İrkçılığın kılcal damarlarına sızmak: Yeni han belgeseli

Bingöl Elmas'ın yazıp yönettiği, Koray Kesik'in görüntü yönetmenliğini yaptığı "Yeni Han" belgeseli, işte bu karmaşık yaşamın, bir zamanlar hukuk bürolarının olduğu bir binada nasıl bir kamusal alana dönüştüğünü gösterir.

Metin V. Bayrak

"Yeni Han" filminden bir kare.

Mithat Cemal Kuntay, Üç İstanbul romanında Türk muhacirlerinin Payitaht'a (İstanbul) "koşarken" yaşadığı trajediyi şu sözlerle anlatır: "Edirne'de gömleği, Ayastefanos'ta eti, İstanbul'da derisi yoktur." Bu sözler, yurdundan ayrılmak zorunda kalanların ortak trajedisini özetler.

Ölenler ölür, sağ kalanlara dillerini ve geleneklerini bilmedikleri yeni bir dünyada yarımdırlar. Göçmenlik, on bin yıldır bir yurda doğan insan yavrusu için, yuvanın ontolojik kaybidir.

Zira insan yavrusu tarım devriminden bu yana tam on bin yıldır yerleşik bir yurda doğar; annesini kaybetse bile o yurt çocuğa yuva olur. Göçmenlik, işte bu yuvanın, bu ontolojik zeminin kaybidir. Ölenler ölür, sağ kalanlara dillerini, geleneklerini bilmedikleri yabancı bir dünyada yarımdırlar. bu ortak hafızadan hareketle, bugün Aksaray'daki Yeni Han'da toplanan ruhların trajedisine bakmak, bu coğrafyanın kolektif vicdanına bir borç olmak yanında aynaya bakıp kim olduğumuzla yüzleşmek için de bir olanak olabilir.

Bu yazının amacı, ırkçılık ideolojisini ifşa etmekle birlikte, asıl olarak eser miktarda da olsa içimizdeki kalıntılarıyla yüzleşme çağrısıdır. İrkçılık, kendini üstün gören bir ideolojiye dayanır, öğrenilir ve aktarılır; ancak bu yüzleşme, yaşamımızı paylaştığımız çevremizeki 'iyi insan'ların, hatta bizzat kendimizin, ne kadar tekensiz olabileceğini görmenin en yalın yoludur.

İrkçılık, felsefi açıdan, bireyin karmaşık ve çoğul varoluşunu tek ve indirgenmiş bir kategoriye (ırk, etnisite, milliyet) sıkıştırarak redüktif yani indirgemeci bir mantıktır ve bir düşünme yanılsıdır. Bu ideoloji, kişiyi sahip olduğu tüm insani niteliklerden soyutlar, onu yalnızca bir etikete indirir ve bu etiketi "norm" dışı,

“aşağı” ya da “tehdit” olarak kodlar.

İrkçılık, artık yalnızca yasalarda yasaklanan büyük bir ideoloji değil; kılcal damarlara sızmış, günlük yaşama sinmiş, ikiyüzlülüğü aşan bir tehdittir.

Bu mikro ırkçılık, en görünmez halini, gündelik yaşamın kanıksanmış örneklerinde gösterir: Bir mültecinin toplu taşımada sürekli şüpheyle süzülmesi; bir göçmenin iş başvurusunda aksanı nedeniyle elenmesi; ya da komşumuzun göçmenleri işaret ederken kullandığı küçümseyici dil.

Kategorik dışlama

İrkçılık, derin bir aşağılık kompleksini maskeler ve çoğu zaman sınıfsal bir olgudur. Yüksek ekonomik değere sahip bir göçmen, toplumun “onur konuğu” olabilirken, aynı etnik kökenden gelen bir emekçi, ayrımcılığın kolay hedefi olur. Hatta diri diri gömülerek ölüme terk edilir. (Bartın) İrkçi söylem, ten renginden çok, kişinin sermayeye olan erişimi ve toplumsal üretkenlik normuna ne kadar uyduğuyla ilgilenir.

İrkçılık, kadına yönelik ayrımcılık (kadın düşmanlığı/mizojini) ve LGBTİ+’lara yönelik ayrımcılık (homofobi/transfobi) teknik olarak farklı kavramlardır; ancak hepsi aynı kategorik şiddet mantığıyla çalışır ve kesişimsel olarak birbirinden beslenir.

Sağlamcılık ideolojisi gibi, bu ayrımcılık virüsleri de insanı biyolojik ya da kimliksel bir özelliğe hapsederek, “Benim yaşamım normdur, buna uymayanlar eksik ve de değersizdir.” gözlüğüyle yaşama bakar, ayrımcı, yer yer şiddet, taciz ve ölümlerle sonuçlanan eylemlerinin düşünsel temelini oluşturur..

İrkçılık, etnik kökeni dışlarken; kadın düşmanlığı, biyolojik cinsiyeti; homofobi ve transfobi ise cinsel kimlik/yönelimi "norm" dışı ilan ederek o grubun dışlanmasını da meşrulaştırır ki bu da kategorik dışlamadır.

Bu ideolojilerin sinsi başarısı, mağdur tarafından içselleştirilmesidir. İrkçılığın hedefi olanın kendi değerini sorgulaması ile, kadının cam tavanı hak ettiğine inanması ya da LGBTİ+’ların kendi varoluşlarını gizleme zorunluluğu hissetmesi, aynı zihinsel hiyerarşinin farklı tezahürleridir. Bu da yerleşmesine, bilinçlere kılcal damarlara işlercesine nüfuz etmesi anlamına gelir ki “içselleştirilmiş ayrımcılık” tam da budur, o nedenle de yapan da maruz kalan da yer yer insanlık suçuna varabilen bu düşünce ve eylemleri olağanlaştırır.

Ayrımcılığın en yıkıcı hali, bu kategorilerin kesiştiği yerde, yani kesişimsellik zemininde ortaya çıkar: Siyahi bir mülteci kadın, yalnızca mülteci olduğu için değil, aynı zamanda cinsiyeti ve ırkı nedeniyle çok katmanlı bir baskı yaşar. Bu kırılğanlık, bir kişinin hayatının bir anda nasıl tersine dönebildiğini gösteren trajik bir anekdotla somutlaşır:

Türkiye’de bir mülteci kampında koordinatör olarak çalışan bir kişi, yurt dışındaki bir düğüne iki günlüğüne sırt çantasıyla gider. Döneceği gün sosyal çalışmalar yaptığı derneğe baskın yapılır ve gözaltılar başlar. Türkiye’ye dönmeme kararı aldığında, kendisini AB üyesi bir ülkedeki bir mülteci kampında bulur. Kamp koordinatörünün “Ne iş yapıyordun Türkiye’de?” sorusuna, “İki gün öncesine kadar bir mülteci kampında koordinatördüm. Hâlâ resmi olarak orada çalışıyor görünüyorum.” diye yanıt verir.

Bu trajik örnek, gündelik yaşam dışında hukuksuzluğun rejime dönüştüğü anti-demokratik iklimlerde de ırkçılığın ve dışlanmanın tesadüfi ve evrensel bir kırılğanlık olduğunu, hiçbirimizin o ‘güvenli’ normun dışına düşmekten bağışık olmadığını gösterir.

Anadolu, tarihi boyunca 13 büyük göç dalgasına sahne olmuş, derin bir halk bilgeliliği ve acı tecrübe biriktirmiş bir coğrafyadır; bir bakıma göçmenler ülkesi denilebilir. Ancak bu tarihsel belleğe rağmen, bugün Akaray’daki Yeni Han’da sığınmacıların yaşadığı ayrımcılık, kolektif vicdanımızdaki derin çatlakları gösteriyor. Yeni Han’a kırık gerçekliğin aynası da denebilir.

Mültecilerin hanesi; kağıtsızlık, dilsizlik, dilsel küçülme, aşağılanma, eksiklik hissi, dolandırıcıların hedefi olma ve hedef gösterilme gibi kelimelerden örülüdür. Akaray’ın Suriçi semtleri, Somalili, Suriyeli, Iraklı, Uygur ve Kazak dillerini, mutfaklarını ve kültürlerini yaşatarak bu geçici alanı yeniden yurda dönüştürme telaşındaki insanlarla doludur. Şam usulü tatlıcılar, Kazak lokantaları, Etiyopya kuaförleri... tüm bunlar tesadüfi dükkânlar toplamı değil, parçaları aşan bir kompozisyonudur.

[Bingöl Elmas](#)’ın yazıp yönettiği, Koray Kesik’in görüntü yönetmenliğini yaptığı [Yeni Han](#) belgeseli, işte bu karmaşık yaşamın, bir zamanlar hukuk bürolarının olduğu bir binada nasıl bir kamusal alana dönüştüğünü gösterir.

Burası, "Dağılmış 'Öteki' Milletler" binası gibi; iyileşmek, birleşmek ve hayata tutunmak için çare bulanların ortak nefes alma mekanıdır. Handaki tanıklıklar (örneğin "Rusya’dan turist olarak geliyordum, şimdi mülteciyim," ya da "Hepimize Arapsınız diyorlar ama Yemen’i bilmiyorlar"), dışardan pompalanan tek tip nefret söylemini parçalayan, çok renkli bir gerçeklik sunar.

Aynaya bakma zamanıdır: O seni ötekileştiren, seni de kategorize eden gözlerin hâlâ senin gözlerinde yaşadığını fark et ve bu kan davasına bir son ver.

Ayrımcılıkla yüzleşmek imkanı veren Yeni Han, 13-17 Aralık 2025 tarihleri arasında İstanbul’da düzenlenen 15. Hangi İnsan Hakları? Film Festivali kapsamında 14 Aralık’ta Pera Müzesi, 16 Aralık’ta Aynalı Geçit’te [gösterilecek](#).

“Eleştiriye Övgü” yazıları, eleştirinin sadece yıkıcı değil, aynı zamanda iyileştirici bir gücü olduğunu savunur. Kılcal damarlara sızmış ırkçılıkla yüzleşmenin insanı iyileştirici bir yanı vardır. Çünkü bu yüzleşme, kendi benliğimizdeki o tümörle tanışmaktır.

Felsefi olarak bakıldığında, bilmediği birini taşla linç eden kalabalığa katılmak, nefreti en çok kendi benliğine yöneltmek demektir. Çünkü ırkçılık, yalnızca ötekini değil, kendi kırılğanlığını ve mazarisini de reddeden bir ideolojidir.

O halde aynaya bakma zamanıdır: Bizi ötekileştiren, kategorize eden gözlerin hâlâ bizim gözlerimizde yaşadığını fark edebilir ve bu kan davasına bir son verebiliriz. İrkçılığın yarattığı nefreti kendi benliğimizden söküp atarak, kendimizle barışmanın ve birlikte yaşama umudunu yeniden yeşertmenin olanağına can verebiliriz.

Yazıyı, Yeni Han’da emeğiyle hayata tutunmaya çalışan Muhammed Elgacer adlı genç Suriyeli şairin dizeleriyle, bu yüzleşmeye dair bir çağrıyla bitirelim:

“Kalbini saran bir tümör gün geçtikçe büyüdü

Vatanımı saran yalnızlık bir veba gibi yayıldı

Kimini baştan çıkardı kimine de zulmetti

Sert bir ayrılık gençliğimizi kanatıp öldürdü

Her köşeyi vahşet doldurdu

Ne büyüğe ne küçüğe aldırıldı

Hayatta kalanlar cansızlaştılar

Zaman yaşlıyı öldürkezken kendi çocuğunu öldürdü

Sevgi saflığını yitirdi

Vatani vahşi bir canavara dönüştürdü

Sarıp sarmalayacağı evlatlarının boynunu kırdı

(MVB/EMK)

Haber Yeri

İstanbul

[Bingöl Elmas Yeni Han belgeseli](#)

<https://bianet.org/yazi/irkciligin-kilcal-damarlarina-sizmak-yeni-han-belgeseli-314464>

2026-01-05 20:50:05